

Hvem var B. F. Skinner?

Han ble kalt fascist, men fikk pris for sin humanisme og ble kåret til viktigste psykolog i det 20. århundre. Han var radikal behaviorist - og opptatt av følelser. Hvem var B. F. Skinner?

TEKST

Geir Overskeid

PUBLISERT 5. september 2013

ABSTRACT:

Who was B. F. Skinner?

B. F. Skinner (1904-1990) was the founder of radical behaviorism, and by far its most well-known advocate. He has also been ranked as the most eminent psychologist of the 20th century, and there is little doubt that he was among the most controversial. Yet his scientific position is frequently misunderstood, and his personality has more often been the subject of ill-informed caricatures than of serious discussion. The present paper attempts to lay the groundwork for understanding who Skinner was, by discussing events that shaped him, the character he developed, and the scientific stances he took.

Keywords: B. F. Skinner, behaviorism, biography, history of psychology

EMNER

B. F. Skinner

behaviorisme

biografi

psykologiens historie

Skinner var den overlegent viktigste av alle behaviorister, målt etter innflytelse. Det er én måte å beskrive ham på. Men ikke nok med det – Skinner var også den viktigste av alle psykologer i det 20. århundre, skal vi tro Haggbloom et al. (2002), som var de siste til å gjøre et omfattende forsøk på å rangere psykologers betydning. Basert på mål som siteringsrate, omtale i lærebøker og mottatte æresbevisninger, vant Skinner en klar seier, fulgt av Piaget, Freud, Bandura og Festinger. Og Haggbloom et al. er ikke raringer – også andre som driver kåring av viktige psykologer, plasserer Skinner på eller nær den absolutte toppen (f.eks. Hoefler, Warnick, & Knapp, 2003).

«En bachelorgrad i engelsk var eneste grunnlag da Skinner begynte å studere psykologi i 1928»

Men Skinner var omstridt. Folk så ham som inhuman og følelsesløs – en «maskinpsykolog» (se Boroff, 1960, s. 66; Rutherford, 2000, s. 387). Han ble gjentatte ganger kalt fascist (Smith, 1996) – men hans datter sier at han alltid stemte demokratisk (J. S. Vargas, personlig meddelelse, 1. juni 2013), og i 1972 ble han kåret til «årets humanist» (se American Humanist Association, 2002).

Da Skinner fikk en pris av den amerikanske psykologforeningen, roste de ikke bare hans vitenskapelige bedrifter, men berømmet også hans personlige varme og entusiasme (American Psychological Association, 1958). Edwin Boring, den store psykologihistorikeren, kalte Skinner et geni (se Bjork, 1993). Hans døtre snakket alltid pent om sin far, men Skinners ekteskap var ikke harmonisk (Weiner, 1996).

Burrhus Frederic Skinner ble født den 20. mars 1904 i en småby i Pennsylvania, og døde 18. august 1990 i Cambridge, Massachusetts. Som menneske og forsker hadde Skinner flere sider enn han ofte tilskrives. I denne artikkelen skal vi se litt på hva han tenkte og følte, og også klare litt opp i noen sider ved forskningen hans som ofte blir misforstått.

Han var eldst av to brødre. Far var advokat, og mor var hjemmeværende. Selv ble Skinner far til to piker, Julie og Deborah. Julie har studert musikk og pedagogikk, og tatt doktorgrad i det siste. Hun bor med sin mann i foreldrenes hus i Cambridge, Massachusetts. Deborah er blitt billedkunstner. Hun er gift og bor i England.

Som liten var Skinner en fremmelig gutt. Han var ikke god i sport, men veldig glad i bøker, og dessuten i å bygge ting og lage små maskiner. Han spilte piano og likte både skolen og frøken. Men lille Skinner likte skog og mark også, og alt som tiåring skrev han dikt om det, små frisksportslige friluftsvers som kom på trykk i speiderbladet (Skinner, 1976).

Musikk er alltid med når Skinner skriver om seg selv. Han spiller piano fra han er liten (og ergrer seg over alt han ikke får til), senere også saksofon. Som voksen går han på konserter, og hver dag hører han plater (se Skinner, 1976, 1979, 1983). Dessuten maler han – selv skulpturer forsøker han seg på (J. S. Vargas, personlig meddelelse, 22. april 2008). Litteraturen kom likevel alltid først.

Som student arbeidet han seriøst med å skrive – dikt, noveller og til og med et skuespill. Så en dag fikk han møte Robert Frost, den store forfatteren. Frost tilbød seg å se på noen av Skinners ting, og Skinner sendte tre noveller. Han ventet nokså lenge, men til slutt kom et brev: «I ought to say you have the touch of art», sa Frost. «You are worth twice anyone else I have seen in prose this year» (se Skinner, 1976, s. 249).

Da bestemte Skinner at han ville prøve. Han ville bli forfatter. «Ein Schriftsteller ist ein Mensch, dem das Schreiben schwerer fällt als allen anderen Leuten», skal Thomas Mann ha sagt (se Hage, 2001, s. 178). Det passet litt for godt på Skinner. Han brukte ett år på å finne ut at han ikke hadde noe å skrive om. Sitt svarte år, kalte han det (Skinner, 1976). Snart skrev han fagstoff isteden. Skinner ble psykologstudent, og ytterst produktiv. To år ut i studiet publiserte han i prestisjetidsskriftet *Proceedings of the National Academy of Sciences* (Skinner, 1930). Samme år kom ytterligere to artikler, og

siden stoppet han aldri (se Smith & Morris, udatert). Den siste artikkelen (Skinner, 1990) ble fullført på dødsleiet (Vargas, 1991).

En brors død

Tross faglig suksess var Skinners liv aldri problemfritt. I 1923 var han alt student, og hjemme på påskeferie da den yngre broren brått ble dårlig. Edward, kalt Ebbe, fikk sterke hodesmerter, han var redd. Legen kom på et kvarter, men nå var Ebbe bevisstløs, det rant matrester fra munnen.

Etter mer enn femti år kunne Skinner ennå huske småting: Legen strøk broren over fotsålen. Ingen reaksjon. – Det er en ganske dyp bevisstløshet, sa legen. Skinner hentet mor og far i kirken. Hushjelpen møtte dem: «Ebbe er død.» Moren holdt den ennå varme kroppen. Faren gikk fra rom til rom (Skinner, 1976, s. 207–208).

I 1950 snakket Skinner om dødsfallet med Anne Roe, som var klinisk psykolog. «Jeg tror jeg må ha kjent skyld», sa han, «i Freuds forstand» (Skinner, 1950, s. 1, min oversettelse).

Skinner hadde ikke stått bror sin nær. Ebbe hadde ertet ham. Lillebror var flinkere med folk, flinkere i idrett. Da han døde, gikk det ikke sterkt inn på Skinner. «Jeg kjente trolig skyld,» gjentok han senere, «fordi det ikke rørte mer ved meg» (Skinner, 1967, s. 388, min oversettelse). Så fortalte Skinner om den gang han skjød med pil og bue, og traff Ebbe så han blødde. Mange år etter skulle Skinner høre Hamlets ord:

... . Let my disclaiming from a purpos'd evil Free me so far in your most generous thought, That I have shot mine arrow o'er the house, And hurt my brother.

«I recalled the event with shock,» sa Skinner (1967, s. 388).

Kanskje er det tilfeldig, kanskje ikke, at han i sin bok *Science and Human Behavior* kommer tilbake til forholdet mellom brødre. I søskenrivalisering kan man observere flere forsvarsmekanismer, skriver Skinner i denne boka, mekanismer som kan påvirke hvordan en forholder seg til aggresjon som oppstår i slik rivalisering. Man kan, sier Skinner (1953, s. 378), støtte tanken om kjærlighet mellom brødre, men reaksjonsdannelse kan gjøre at man likevel skader sin bror, og så rasjonaliserer og hevder det var til brorens beste.

Man kan også drømme at man dreper en som symboliserer ens bror, sier Skinner videre. Eller man kan identifisere seg med skikkelser i en sadistisk film som skader eller dreper sine brødre (Skinner, 1953, ss. 377–378).

På grunn av undertrykt aggresjon kan man også utvikle fysiske symptomer, sier Skinner, særlig når man er i lag med bror sin. Og man kan respondere aggressivt i en «Freudian slip», ved å si, for eksempel, «Jeg har aldri sagt jeg ikke hatet broren min», når man skulle sagt «Jeg har aldri sagt at jeg hatet broren min» (Skinner, 1953, s. 378, min oversettelse).

Flink og skrytende

Harvard-universitetet har et selskap kalt «Society of Fellows», hvor de for en periode tar opp unge forskere med «exceptional ability, originality, and resourcefulness» (President and Fellows of Harvard College, 2004). Her fikk Skinner lov å være med da han nettopp hadde disputert, først på trettitallet (og hadde han ikke selvtillit fra før, så er det kanskje ikke rart han fikk det av å komme inn i slik en klubb). Med medlemskapet fulgte penger til å drive forskning på heltid i flere år, samt jevnlig å gå i middager med fremstående, mer etablerte forskere.

Så Skinner ble selvsikker. Men han skrøt også. Det mente han i hvert fall selv, og han led under det. Han hadde det etter faren, trodde han, og far var nokså mislykket, slik sønnen så det (Skinner, 1976, 1983).

Som student mener Skinner å ha fått rykte som en innbilsk fyr (Skinner, 1976). Litt senere, da han var ung forsker, sa en sekretær han var beryktet for sine høye tanker om seg selv. Faktisk, sa sekretæren, var det folk som ønsket å møte ham bare av den grunn – som var han et merkelig dyr. Det var i hvert fall slik Skinner husket historien da han gjenga den mer enn førti år senere. Han var rystet, sier han (Skinner, 1979, s. 139).

Når han begynner å skryte, innser han det ikke der og da – men så gransker han seg selv: «Flushed with success I go to far. It was once a more devastating flaw; it could still destroy me», noterer han i 1963 (se Skinner, 1983, s. 265).

Skinner danner så begrepet «skjult skryting» («cryptic boasting») i sine notater, og mener å se det hos seg selv. Han spør: «Could I protect myself from that sort of thing – ‘except by dying young?’» (se Skinner, 1983, s. 265).

«Skinnerens vitenskapssyn var «gammelpositivistisk», særlig inspirert av Francis Bacon og Ernst Mach»

Skrekken for å virke innbilsk ga Skinner mange kvaler. En ferie ble ødelagt fordi han syntes han hadde vært brautende i et intervju. Hva skulle kollegene si når han kom hjem? Han klarte ikke slutte å bekymre seg (se Skinner, 1983, s. 298).

Men verre: I 1959 utga Skinner boka Cumulative Record. Etter utgivelsen gransker han den. Igjen får han se at han skryter. Han har «reklamert» for en oppfinnelse han hadde gjort, drevet namedropping, fremhevet sin kunnskap om latin, og enda mer. En venn finner boka sjarmerende, men det hjelper ikke. Skinner kjenner skam, akutt skam. Han går til forlaget og får endret teksten i en ny utgave (se Skinner, 1983, s. 165). Likevel plages han fortsatt av tanken på den brautende boka. Først mange år senere, når han nærmer seg åtti, kan han skrive: «I now see that I greatly exaggerated the extent to which the first edition of Cumulative Record was boastful and that I suffered unnecessarily » (Skinner, 1983, s. 410).

Skinner og psykologien

En bachelorgrad i engelsk var eneste grunnlag da Skinner begynte å studere psykologi i 1928. Men han hadde lest nyttig stoff på egen hånd, og var påvirket av samtidige tenkere som Bertrand Russell, John B. Watson og Ivan P. Pavlov.

Skinnerens vitenskapssyn var «gammelpositivistisk», særlig inspirert av Francis Bacon og Ernst Mach. Observasjon, klassifikasjon og gradvis, induktiv klarlegging av lovmessigheter sto helt sentralt. Samtidig hadde Skinner alt utviklet avsmak for overgeneralisering og metafysiske dogmer (se Overskeid, 1990).

Eksperimentelt forbinder vi Skinner særlig med læringspsykologi og kartlegging av det han dømte «operant betinging» – prosessen der adferd selekteres av sine konsekvenser. Noen responser øker i hyppighet, andre reduseres, avhengig av hva som følger etter dem. Slike konsekvenser kalte Skinner henholdsvis «forsterkning» og «straff» (se f.eks. Skinner, 1938). Betegnelsen «operant» har røtter i det latinske «operari» – å arbeide, og viser til det faktum at operant betinging tar utgangspunkt i noe organismen allerede gjør, adferd som så endres gjennom betinging. Selv studerte Skinner nesten utelukkende dyrs læring når han eksperimenterte, mens han brukte siste del av sin karriere mest til å teoretisere over mange menneskelige fenomener, basert på sin og andres grunnforskning.

Den tidlige Skinner (f.eks. 1938) er ikke så opptatt av artenes utvikling som forutsetning for sitt eget forskningsfelt, men etter hvert blir dette viktig for ham. Det er åpenbart at læring og kunnskap handler om tilpasning til et miljø, og etter hvert blir Skinnerens henvisninger til evolusjon både hyppige og eksplisitte.

Skinner påpekte ikke sjelden hvordan fenomenet *seleksjon ved konsekvenser* er av fundamental betydning i dyrs og menneskers liv. Det former artene gjennom evolusjonen – visse egenskaper øker tendens til paring og overlevelse, og de bringes videre gjennom generasjoner. På individnivå former det oss og hele vår væremåte: Visse typer adferd opprettholdes av miljøet gjennom straff og forsterkning. Disse blir beholdt, mens annen adferd forsvinner fra vårt repertoar. Også hele kulturer kan formes på samme måte, mente Skinner (1981).

Språk

Det var i en Society of Fellows-middag at Skinner kom i snakk med Alfred North Whitehead, en av tidens ledende filosofer. Whitehead mente det kunne være vel og bra det Skinner drev med, men språk, sa han, det kunne behaviorister aldri rå med. «La meg se deg forklare min adferd», sa Whitehead, »når jeg sitter her og sier: 'Ingen svart skorpion faller ned på dette bordet' ». Skinner tok utfordringen, og neste morgen begynte han det han regnet som sitt hovedverk, *Verbal Behavior* (se Skinner, 1957, s. 457).

Det tok ham mer enn tjue år å bli ferdig med den boka. Basert på grunnleggende læringsprinsipper spekulerte Skinner (1957) over kompliserte fenomener som talt språk, skriving, gester og tenking. Men boka ble aldri den suksessen Skinner hadde ønsket seg. Den ble anmeldt av Noam Chomsky (1959), da en ung og aggressiv forsker.

Han slaktet den. Chomskys kritikk, er det hevdet, var med å danne grunnlaget for behaviorismens nedgangstid, og en viktig hendelse i det som blir kalt den kognitive revolusjon (se Baars, 1986). Skinners tilhengere har likevel hevdet at boka har betydningsfulle bidrag (Schlinger, 2008), og debatten rundt den er ikke død (f.eks. Salzinger, 2008; Uri & Overskeid, 2008).

Det uobserverbare

Skinner og behaviorister lik ham er opptatt av at slutningene vi trekker, skal være mest mulig sikre. Her skiller de seg ikke fra andre forskere. Men det spesielle for Skinner og hans flokk, de såkalte radikale behaviorister, er at de mener forskning ikke kan baseres på hypoteser om ikkeobserverbare fenomener. Dette betyr likevel ikke, som noen har trodd, at Skinner benekter at vi har tanker og følelser. Det gjør Skinner på ingen måte – snarere tvert imot.

Skinner var selv et følelsesmenneske, og han skrev mangt om kjensler, også sine egne – om kjærlighet og glede, men også depresjon (f.eks. Skinner, 1976, 1983). Han utviklet sin egen hypotese om problemløsning, et kjerneaspekt ved tenkning (Skinner, 1969) – og han mente følelser er viktige, så viktige at han lagde sin egen hypotese om hva de er (Skinner, 1987). Men han holdt alltid fast på at «private hendelser» som følelser og tenkning aldri kan være årsaker til adferd (f.eks. Skinner, 1987). Dermed er slike fenomener heller ikke interessante, mente han, for den som vil predikere og kontrollere adferd – og det var hele tiden Skinners grunnleggende mål.

Skinner ble imidlertid kritisert for ikke å ta konsekvensen av sine standpunkter. Det er lett å påvise at han mange steder spekulerer – nokså vilt, for å være ærlig, ikke bare om mentale fenomener som årsaker til adferd (se Overskeid, 1994, Zuriff, 1979, men også om ulike psykodynamiske prosesser (se Overskeid, 2007).

Skinner's empiriske forskning handlet mest om læring hos dyr. Her med ei kvit due (*Columba livia domestica*). Den lærte mye av Skinner og Skinner lærte mangt av den. Foto: B. F. Skinner Foundation

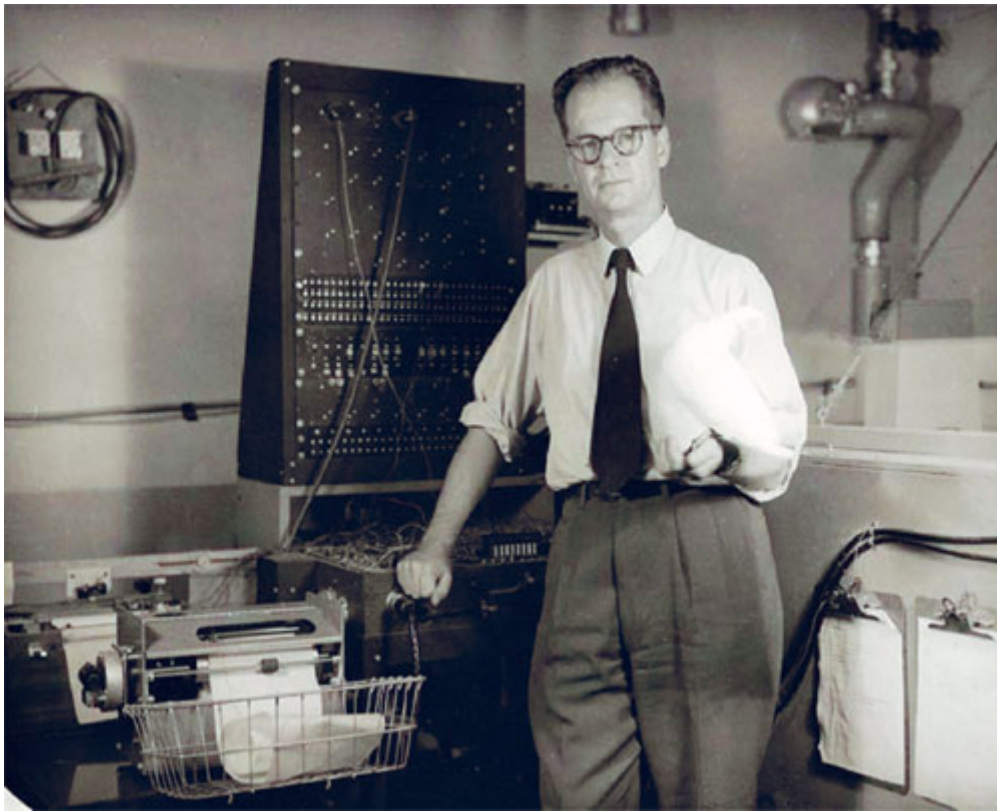
Skinner og kulturen

Gjennom mange år med vitenskapelig skriving i høy takt glemte Skinner aldri sin kjærlighet til skjønnlitteratur. Han hadde skrevet om dikt og diktere (f.eks. Skinner, 1934, 1939), og som ung universitetslærer ga han kurs i litteraturens psykologi (Bjork, 1993). Men fredssommeren 1945 løsnet plutselig hans egen skjønnlitterære skriving. En roman kom til ham. Skinner var overrasket (se Rutherford, 2009), og opplevde det nesten mirakuløst. «I wrote with great speed», sier han et sted (Skinner, 1979, s. 297), «in a white heat» sier han et annet (se Bjork, 1993, s. 147). På denne måten ble romanen *Walden Two* (Skinner, 1948) fullført på sju uker, og knapt redigert i etterhånd (Bjork, 1993). Boka var en utopi, om et samfunn som skulle fremme lykken ved å organiseres slik at folk i størst mulig grad kunne konsentrere seg om forsterkende sysler. Skinner skrev aldri en roman igjen, men feltet samfunn og kultur forlot han ikke.

Skinner's første bok fra 1938 var nok gjennombruddet som rettet kollegers oppmerksomhet mot en begavet og uvanlig mann, men først i 1971 kom boka som gjorde ham kjent blant folk flest. *Beyond Freedom and Dignity* ble så kontroversiell og skapte så megen oppmerksomhet at Skinner ble gjest i talkshows på TV og kom på førstesiden av magasinet *Time* (se Bjork, 1993; Skinner, 1983).

Den viktigste tesen i *Beyond Freedom and Dignity* var ikke spesifikt behavioristisk. Egentlig var det bare en antagelse som all fornuftig psykologi må hvile på: Det vi tenker, føler og gjør, er fullt ut bestemt av samspillet mellom genene våre og miljøet som former oss. Det fins ikke rom for andre grunnleggende årsaker til adferd. Dette betyr nødvendigvis at «fri vilje» er en illusjon.

Konsekvensene av et slikt syn trakk Charles Darwin (1838/1974) lenge før Skinner, og med sedvanlig klarhet: «One deserves no credit for anything ... nor ought one to blame others.» Mange av Vestens fremste tenkere, som Russell, Schopenhauer og Spinoza, har sagt tilsvarende ting (se f.eks. Clark, 2006). Likevel provoserte Skinner (1971) mange – kanskje fordi boka var så kritisk overfor begreper som var viktige for hvordan flertallet av amerikanere så seg selv og sitt land. «Frihet», «ansvar» og «menneskelig verdighet» er ord uten innhold, sa Skinner. Derfor kan de heller ikke hjelpe oss å løse samfunnets problemer, men det kan derimot kunnskap basert på operant betinging, fremholdt behavioristen.

Skinner ble kalt «maskinpsykolog». Her er han med noen av maskinene sine, men fremst i bildet er den kvite dua (*Columba livia domestica*).

Foto: B. F. Skinner Foundation

Skinner og kvinner

«Fred sa han var et geni da vi først var sammen,» fortalte Eve, hans kone. «Men jeg sa han ikke kunne være genial hvis han ville gifte seg med meg» (se Horowitz, 1975, min oversettelse). Gift ble de likevel, og gift forble de (Bjork, 1993).

Skinner var alltid tidlig oppe. Han fikk barna av gårde og dro på jobb. Etter hvert våknet Eve. Tidlig i ekteskapet var hun isolert og lite lykkelig (Bjork, 1993). En særskilt venn var hun likevel heldig å få. William S. Verplanck, kalt Bill, var Skinners kollega. Han ble Eves fortrolige. Bill kunne komme om kvelden. Så gikk Fred til sengs, mens Eve og Bill satt oppe. Når Fred var borte, dro Bill og Eve på dans. «He was a very intimate friend ...», sa Eve (Bjork, 1993, s. 144).

Skinner hadde òg intime forhold. Han begynte tidlig med «dating», og ble med tiden en skarptrent forfører. På dette feltet, som på mange andre, ble Skinner aldri tilfreds. Han søkte stadig å utvikle evnene sine, og selv som pensjonist skjerpet Skinner kvinnetekket – på sekretærer, studenter og kollegers koner (Wiener, 1996, s. 172).

Temple Grandin er i dag blant de mest berømte autister, hun opptrer på fjernsyn i inn- og utland. Men midt på sekstitallet var hun atten år – begavet, kanskje litt naiv, svært opptatt av psykologi. For henne var Skinner «the god of psychology» (Grandin & Johnson, 2005, s. 10). Temple sendte brev til Skinner. Han var just fylt seksti, og inviterte på besøk.

På Skinners kontor gikk han og Temple straks i samtale. Skinners spørsmål ble personlige. Så ble beføling aktuelt. Han tafset. «Jeg var sjokkert», sa Temple. Men han sluttet da hun ba ham. Så spurte hun Skinner om hjernen. Han sa: «We don't need to learn about the brain, we have operant conditioning.» Snart måtte Temple gå (Grandin & Johnson, 2005, s. 10–11).

«I 1971 kom boka som gjorde ham kjent blant folk flest. Han kom på førstesiden av magasinet Time»

Mange år etter var Skinner fylt åtti. Han hadde ennå kontor på Harvard, og nå var det en sekretær som ville anmelde ham. Administrasjonen snakket henne fra det, men instituttlederen gikk til Skinner og tok opp den utløsende hendelsen. Dette var første (og eneste) gang Skinners tilnærmelser fikk konsekvenser for den kjente atferdsforskeren, sier en biograf (Wiener, 1996, s. 172).

Var så kvinner kun som ting for Skinner? Brukte han dem uten dypere kjensler? Nei, neppe. I hvert fall ikke hver gang. Han forteller selv om Nedda^[1], en venninne som brøt med ham i studietiden: «She had been more or less engaged to a man who was chronically ill, and she was going back to him... I bent a wire in the shape of an N, heated it in a Bunsen burner, and branded my left arm. The brand remained clear for years» (Skinner, 1979, s. 137).

Var Skinner samvittighetslaus? Neppe det heller. Han skrev: «Feelings I can vaguely describe as guilt and anxiety overwhelm me ...» (se Skinner, 1983, p. 265). «I do not admire myself as a person» (se Skinner, 1983, s. 410). «Regret, even guilt ... gnawed at him throughout his life», sier en biograf (Wiener, 1996, s. 146).

Skinner ble kalt «maskinpsykolog». Her er han med noen av maskinene sine, men fremst i bildet er den kvite dua (*Columba livia domestica*). Foto: B. F. Skinner Foundation

Det verste og beste ved Skinners lære

Den psykologiske retningen Skinner ga opphav til, gjerne kalt adferdanalyse eller radikal behaviorisme, er fremdeles levende. Likevel kan det være dekning for å hevde at Skinners lære er stivnet til dogmatisme, og at dette skyldes Skinner selv så vel som hans tilhengere.

Adferdanalysens erklærte mål er altså prediksjon og kontroll av adferd (se Delprato & Midgley, 1992). Fordi man holder så hardt på at de viktige årsakene til adferd er å finne utenfor organismen, avskjærer man seg fra muligheten til å studere og gjøre noe med det de fleste andre mener er viktige psykologiske fenomener. Er dette et problem?

Det er ikke så vanskelig å vise at den dogmatiske holdningen til hva som forårsaker adferd, er et hinder for adferdsanalytikere både ved innhenting og anvendelse av

kunnskap (se f.eks. Overskeid, 2006). Likevel er det kanskje derfor adferdsanalysen særlig har bidratt innen omsorg for psykisk utviklingshemmende, for dette er mennesker som ikke på samme måte som andre styrer sin adferd gjennom kognitive strategier.

En terapiform med rot i adferdsanalyse har også hatt suksess i behandling av angst og depresjon hos intellektuelt normale voksne (se Hayes, Villatte, Levin & Hildebrandt, 2011), men dette er etter at man eksplisitt har brutt med tradisjonen, argumentert for at adferdsanalytikere skal studere emosjoner (se Friman, Hayes & Wilson, 1998) – og raskt har fått kritikk fra mer ortodokst hold (Lamal, 1998). Dette tross interessen Skinner selv viste for emosjoner (f.eks. Estes & Skinner, 1941; Skinner, 1987).

Samtidig er det viktig å huske Skinners fundamentale og viktige bidrag. Mer enn noen har han og hans tilhengere vist oss betydningen av *konsekvenser*. Vi handler ikke i et vakuum, vi handler i samspill med et miljø. Vi påvirker miljøet, det påvirker oss, og vår følsomhet for sosiale og fysiske konsekvenser er avgjørende for at vi skal lykkes i å nå våre mål (se Skinner, 1981).

Personlighet

En mann som har en sånn effekt på verden, som provoserer og begeistrer så mange – han må vel være spesiell? Overskeid, Grønnerød og Simonton (2012) prøvde å finne ut litt om dette ved å gå igjennom førstehåndsberetninger om hvordan Skinner var som menneske. Her var mange konkrete skildringer å gå ut fra, ikke alltid konsistente. Noen dømmer: «En fanatiker; et mangesidig geni; redd for politiet; alltid nær depresjon; alltid positiv holdning» – for å nevne de første på lista.

Skal vi stole på det som kom fram gjennom dem som bedømte disse beskrivelsene (uten å vite hvem det handlet om), skårte Skinner særlig høyt på to av de fem personlighetstrekkene som utgjør «Big Five». Det ene var *samvittighetsfullhet*. Folk som skårer høyt på dette trekket, er oftest pålitelige, ordentlige og ambisiøse. Det andre trekket som preget Skinner sterkt, var *åpenhet*. De som skårer høyt her, beskrives typisk som intelligente og oppfinnsomme, med brede interesser (John, 1990). Skinner bedømmes dessuten som nokså nevrotisk. Han var også noe utadvendt, og omkring middels på trekket *medmenneskelighet* (Overskeid et al., 2012).

Intet av dette burde overraske. De høyest ragende forskerne synes ofte å ha en personlighetsprofil som minner om Skinners (se f.eks. Feist, 2006; Post, 1994). Likevel, tross hans Harvard-professorat, 18 æresdoktorgrader, National Medal of Science, m.m. (se Smith & Morris, 2004), så tyder beskrivelsene foran i artikkelen på at det ikke er den klassiske stereotypien «toppforsker» som alltid dukker opp i hodet hos dem som hører Skinners navn. Men Skinner var kanskje likevel ikke så spesiell. Han ser rett og slett ut til å ha lignet på andre i samme kategori.

«There could be – there must be – more than one self within one skin», skrev Skinner (1983, s. 417). Det fantes én Skinner, en ekstremist man så på TV, som skremte vettet av folk med sine planer om å styre samfunn og mennesker ved operant betingning. Der var

øg en annen Skinner – en samvittighetsfull, usikker, selvsikker mann som elsket sine barn, bedro sin kone og levde et regelmessig liv i Cambridge, Massachusetts (Wiener, 1996). Der var mer enn ett selv bak Skinners hud.

Konklusjon

Som menneske og forsker hadde Skinner flere fasetter enn han ofte tilskrives. Han var neppe fascist, han benektet ikke eksistensen av tanker og følelser, og hans personlighet lignet andre ledende forskeres. Det kan være berettiget å kritisere hans teori for å ha stivnet til dogmatisme, men Skinners eksperimentelle forskning viste klart at man knapt kan forstå en adferd uten å kjenne samspillet mellom individ og miljø som styrer den adferden.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 9, 2013, side 904-910

TEKST

Geir Overskeid, Professor i psykologi, Universitetet i Oslo

KONTAKT: geirov@gmail.com

+ Vis referanser

Referanser

American Humanist Association (2002). Humanist of the year. Nedlastet fra http://www.americanhumanist.org/who_we_are/about_the_AHA/Humanists_of_th...

American Psychological Association (1958). Distinguished scientific contribution award. *American Psychologist*, 13, 735-738.

Baars, B. J. (1986). *The cognitive revolution in psychology*. New York, NY: Guilford Press.

Bjork, D. W. (1993). *B. F. Skinner: A life*. New York: Basic Books.

Boroff, D. (1960, 25. september). The three R's and pushbuttons. *The New York Times Magazine*, s. 36, 66, 68, 70, 72.

Chomsky, N. (1959). A review of B. F. Skinner's *Verbal Behavior*. *Language*, 35, 26-58.

Clark, T. W. (2006). Doubting free will: The argument from celebrity-authority. Nedlastet fra <http://www.naturalism.org/celebrities.htm>

Darwin, C. (1974) Old and useless notes about the moral sense & some metaphysical points. I Darwin Online. Nedlastet fra <http://darwinonline.org.uk/> (Originalt notat skrevet 1838)

Delprato, D. J. & Midgley, B. D. (1992). Some fundamentals of B. F. Skinner's behaviorism. *American Psychologist*, 47, 1507-1520.

Estes, W. K. & Skinner, B. F. (1941). Some quantitative properties of anxiety. *Journal of Experimental Psychology*, 29, 390-400.

Feist, G. J. (2006). How development and personality influence scientific thought, interest, and achievement. *Review of General Psychology*, 10, 163-182.

Friman, P. C., Hayes, S. C. & Wilson, K. G. (1998). Why behavior analysts should study emotion: The example of anxiety. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 31, 137-156

Grandin, T. & Johnson, C. (2005). *Animals in translation: Using the mysteries of autism to decode animal behavior*. New York: Scribner.

- Hage, V. (2001, 17. desember). Die Windsors der Deutschen. *Der Spiegel*, s. 174-196.
- Haggbloom, S. J., Warnick, R., Warnick, J. E., Jones, V. K., Yarbrough, G. L., Russell, T. M., ... McGahhey, R. (2002). The 100 most eminent psychologists of the 20th century. *Review of General Psychology*, 6, 139-152.
- Hayes, S. C., Villatte, M., Levin, M., & Hildebrandt, M. (2011). Open, aware, and active: contextual approaches as an emerging trend in the behavioral and cognitive therapies. *Annual Review of Clinical Psychology*, 7, 141-168.
- Hofer, M. L., Warnick, E. & Knapp, T. J. (2003). Contributions to the history of psychology: CXVII. Who's who in American psychology: A citation study of introductory psychology textbooks. *Psychological Reports*, 93, 186-190.
- Horowitz, J. (1975, 24 mars). Under Skinner's skin. *The Harvard Crimson*. Nedlastet fra <http://www.thecrimson.com/article/1975/3/24/under-skinners-skin-pit-hasb...>
- John, O. P. (1990). The «Big Five» factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and questionnaires. I L. A. Pervin (red.), *Handbook of personality: Theory and research* (s. 66-100). New York, NY: Guilford Press.
- Lamal, P. A. (1998). Advancing backwards. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 31, 705-706.
- Overskeid, G. (1990, 31. august). Et livsverk for glede og skaperevne. *Aftenposten (morgen)*, s. 9.
- Overskeid, G. (1994). Private events and other causes of behavior: Who can tell the difference? *The Psychological Record*, 44, 35-43.
- Overskeid, G. (1995). Cognitivist or behaviourist - who can tell the difference? The case of implicit and explicit knowledge. *British Journal of Psychology*, 86, 517-522.
- Overskeid, G. (2006). Why behave? The problem of initiating causes and the goals of prediction and control. *The Psychological Record*, 56, 323-340.
- Overskeid, G. (2007). Looking for Skinner and finding Freud. *American Psychologist*, 62, 590-595.
- Overskeid, G., Gronnerod, C. & Simonton, D. K. (2012). The personality of a nonperson: Gauging the inner Skinner. *Perspectives on Psychological Science*, 7, 187-197.
- Post, F. (1994). Creativity and psychopathology: A study of 291 world-famous men. *British Journal of Psychiatry*, 165, 22-34.
- President and Fellows of Harvard College (2004). The Society of Fellows Harvard University. Nedlastet fra <http://www.socfell.fas.harvard.edu/about.html>
- Salzinger, K. (2008). Skinner's Verbal Behavior. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 8, 287-294.
- Schlinger, H. D. (2008). The long good-bye: Why B. F. Skinner's VERBAL BEHAVIOR is alive and well on the 50th anniversary of its publication. *The Psychological Record*, 58, 329-337.
- Skinner, B. F. (1930). On the conditions of elicitation of certain eating reflexes. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 16, 433-438.
- Skinner, B. F. (1934, januar). Has Gertrude Stein a secret? *Atlantic Monthly*, 153, 50-57.
- Skinner, B. F. (1938). *The behavior of organisms: An experimental analysis*. New York, NY: Appleton-Century-Crofts.
- Skinner, B. F. (1939). The alliteration in Shakespeare's sonnets: A study in literary behavior. *The Psychological Record*, 3, 186-192.
- Skinner, B. F. (1948). *Walden Two*. New York: Macmillan.
- Skinner, B. F. (1950). [Intervju uten tittel]/Intervjuer: Anne Roe. Anne Roe papers (B R621: B. F. Skinner). Philadelphia: American Philosophical Society Archives.
- Skinner, B. F. (1953). *Science and human behavior*. New York: Macmillan.
- Skinner, B. F. (1957). *Verbal behavior*. New York, NY: Appleton-Century-Crofts.
- Skinner, B. F. (1959). *Cumulative record*. New York: Appleton-Century-Crofts.

- Skinner, B. F. (1967). B. F. Skinner. I E. G. Boring & G. Lindzey (red.), A history of psychology in autobiography (bind 5, s. 387-413). New York: Appleton-Century-Crofts.
- Skinner, B. F. (1969). Contingencies of reinforcement: A theoretical analysis. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Skinner, B. F. (1971). Beyond freedom and dignity. New York: Knopf.
- Skinner, B. F. (1976). Particulars of my life. New York, NY: Knopf.
- Skinner, B. F. (1979). The shaping of a behaviorist: Part two of an autobiography. New York, NY: Knopf.
- Skinner, B. F. (1981). Selection by consequences. *Science*, 213, 501-504.
- Skinner, B. F. (1983). A matter of consequences: Part three of an autobiography. New York, NY: Knopf.
- Skinner, B. F. (1987, 8. mai). Outlining a science of feeling. *The Times Literary Supplement*, s. 490.
- Skinner, B. F. (1990). Can psychology be a science of mind? *American Psychologist*, 45, 1206-1210.
- Smith, L. D. (1996). Situating B.F. Skinner and behaviorism in American culture. I L. D. Smith & W. R. Woodward (red.), B. F. Skinner and behaviorism in American culture (s. 294-315). Cranberry, NJ: Associated University Presses.
- Smith, N. G. & Morris, E. K. (2004). A tribute to B. F. Skinner at 100: His awards and honors. *European Journal of Behavior Analysis*, 5, 121-128.
- Smith, N. G. & Morris, E. K. (udatert). An expanded bibliography of the published primarysource works of B. F. Skinner: With references to works reprinted in Skinner's collections and texts. Nedlastet fra http://www.bfskinner.org/BFSkinner/Bibliography_files/SmithMorrisBibliog...
- Uri, H. & Overskeid, G. (2008). Hva bor styre syn pa sprak? *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 35, 219-220.
- Vargas, J. S. (1991). B. F. Skinner - the last few days. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 55, 1-2.
- Wiener, D. N. (1996). B. F. Skinner: Benign anarchist. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Zuriff, G. E. (1979). Ten inner causes. *Behaviorism*, 7, 1-8.